

strany, necituje klasiky marxismu-leninismu a Klementa Gottwalda. Místo toho se odvolává na Masaryka, Beneše či Štúra, aniž by vůči nim vznesl jakoukoliv výhradu. Velice často odkazuje na Komenského, zatímco mlčí o úspěších sovětské vědy a kultury. Takovouto kritiku lze číst jako předeheru následného vyřazení sborníku z veřejných knihoven, které ostatně v roce 1951 postihlo všechno Novomeského práce.⁸¹

Stranicko-bezpečnostní aparát rovněž pátral po kompromitujících informacích z osobního života slovenských politiků. Patrně prostřednictvím kádrového oddělení ÚV KSS byl Novomeský někdy v zimě roku 1950 požádán, aby napsal novou verzi svého životopisu. Z dochovaného materiálu vyplývá, že Švábovi lidé pověřencovu biografii ve vyžádaném termínu (21. března) neobdrželi. Museli si tedy poznatky o jeho privátních poměrech opatřovat z jiných zdrojů. Sbíraly se i různé pomluky a výmysly.⁸² Získaný materiál posuzovali s typickou úzkoprstostí: „Ve svém osobním životě žije Novomeský dále svým způsobem nikomu se neodpovídajícího bohéma. Rád a velmi mnoho pije, přičemž, pokud jde o společnost, není příliš vybíravý. Jeho rodinný život jest následkem toho neurovaný.“⁸³

Diskreditační poznatky, získávané z výslechů, kádrových materiálů či aktivitami Baláže, se postupně soustřeďovaly u Švába. Ten jich v lednu 1950 spolu se sovětskými poradci využil k sepsání elaborátu „Poznatky o vedoucích funkcionářích KSS“, který byl předán Gottwaldovi, Slánskému, Zápotockému a Širokému. Neudělal na ně příliš velký dojem, neboť obsahoval snůšku informací k celé řadě činitelů, z nichž většina později ani nespadla do soukolí politických procesů. Šváb se z nezdaru poučil a v součinnosti se sovětskými poradci, vedoucím kádrového oddělení ÚV KSS Ladislavem Kopřivou⁸⁴ a za tiché patronace Viliama Širokého vypracoval 8. března 1950 obsáhlou „Zprávu o výsledku šetření straně nepřátelských zjevů na Slovensku“. Ve spolupráci s „učiteli“ pro ni vymyslel termín „slovenský buržoazní nacionalismus“, který byl primárně zaměřen protičesky, a nikoliv protisovětsky, což ale koncepčně neodpovídalo dosavadním rezolucím Informbyra namířeným především proti titoismu. Na druhé straně právě takto pojatá konstrukce umožnila užít obvinění z buržoazního nacionalismu na předem vytipované komunistické funkcionáře – intelektuály, jejichž minulost se v očích pracovníků StB vyznačovala identickými rysy.⁸⁵ Podle zprávy existovaly uvnitř KSS silné nacionalistické tendence, jejichž nositeli byla skupina okolo Clementise, Novomeského, Husáka aj. Její počátky sahaly již do dob první republiky, kdy se zrodila okolo příspěvatelů časopisů *DAV* a *Šíp*. Její protagonisté prý pocházeli většinou z měšťáckého prostředí a jako straničtí intelektuálové neměli dostatečný kontakt s dělnickou třídou

a masovou politickou práci strany. Proto se u nich záhy objevily nacionální úchytky, které získaly na intenzitě za Slovenského státu, kdy se většina z bývalých davistů nepodílela na ilegální práci strany, žila v pohodlí a blahobytu, udržovala osobní kontakty s představiteli luďáckého režimu, s nimiž otevřeně spolupracovala, a k odbojové činnosti se odhodlala teprve poté, co se válečná štěstěna přiklonila na stranu Sovětského svazu. Do osvobozené republiky členové skupiny vstupovali s ucelenou nacionalistickou koncepcí, jejíž základy položily rozhovory Clementise s Novomeským v Londýně na podzim 1944. Poté, co získali významné funkce ve stranickém a státním aparátu, jejich aktivity přerostly v otevřenou separatistickou politiku, což zpráva dokumentovala četnými příklady událostí z let 1945–1948. Navíc Clementis a spol. obdivovali Jugoslávii a kryli na Slovensku podvatnou činnost její titovské agentury. Zároveň umožňovali pronikání cizích nepřátelských žvlů do stranického a státního aparátu. Závěrečná pasáž obsahovala výtahy z výpovědí Hložkové, vyznívající velice ostře nejen proti Clementisovi, Husákovi či Novomeskému, ale také proti Šmidkemu, Pállovi, Frišovi, Šoltészovi aj. Autoři elaborátu vybírali zvláště ty pasáže, kde se měli kriticky vyslovovat na adresu Gottwalda, Slánského, Kopeckého či Širokého. Nikoliv náhodou, neboť právě tito funkcionáři měli být prvními čtenáři zprávy. Šváb a jeho „učitelé“ tím chtěli celý konflikt převést do osobní roviny a zmanipulovat přední stranické činitele tak, aby je podnítili k otevřenému zásahu podle jejich intencí.⁸⁶ Ve Švábově materiálu tak byly ve zhuštěné formě položeny ideologicko-politické základy obvinění ze slovenského buržoazního nacionalismu, jež byly v následujících měsících už pouze rozvíjeny a modifikovány. Politikové, kteří se na jaře 1950 stali praporečnický boje proti nacionalistické úchylice (Široký, Baštovanský, Slánský, Kopřiva), ve svých vystoupeních z obsahu této zprávy vycházeli.⁸⁷

Sebekritika

Smyčka nad povstaleckou garniturou KSS se stahovala v situaci, kdy její příslušníci nadále vykonávali významné politické funkce. Novomeský se jako pověřenec školství, věd a umění ustavičně obracel k veřejnosti s četnými projevy a publicistickými texty. Nabízel se otázka, nakolik si uvědomoval, co se kolem něho vlastně začalo dít. Určitě musel zaregistrovat, jak se po převzetí moci komunisty postupně roztáčelo kolo represí, které zachvacovalo stále větší okruh lidí. Na jaře 1948, kdy před